

**АГРОАРЛЫҚ
НАРЫҚ
ПРОБЛЕМАЛАРЫ**

**ПРОБЛЕМЫ
ПРО
РЫНКА**

МЕТОДОЛОГИЯ · АНАЛИЗ · ПРОГНОЗЫ · РЕКОМЕНДАЦИИ

Аграрлық нарық проблемалары

ТЕОРЕТИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ

МАЗМҰНЫ

Аграрлық саясат: іс жүзіне асыру механизмі

1994 ж. қазан айында
негізделген

Құрылтайшы -
Қазақ АӨК-нің экономикасы
және ауылдық аумақтарды
дамыту ҒЗИ

Бас редактор
Ғ.Ә. ҚАЛИЕВ

Бас редактордың
орынбасары
А.Б. МОЛДАШЕВ

Редакциялық-баспалау
кеңесі

Ғ.Ү. ӘКІМБЕКОВА,
Ш.Ү. ӘКІМБЕКОВА,
В.В. ГРИГОРУК,
Д.С. ЖАЙЫЛОВ
(Қырғызстан),
С.Т. ЖҰМАШЕВА,
Г.А. НИКИТИНА,
П.М. ПЕРШУКЕВИЧ
(Россия),
А.И. САБИРОВА,
П.Т. САБЛУК
(Украина),
А.С. САЙГАНОВ
(Беларусь),
С.В. САЛАХОВ
(Азербайджан),
М.И. СИГАРЕВ,
Ж.С. СҮНДЕТОВ,
И.Г. УШАЧЕВ
(Россия),
А.П. ШПАК
(Беларусь)

Г.А. Никитина Қазақстан Республикасы агроөнеркәсіптік өндірісінің сезімтал салаларын дамытуға ЕЭО аясындағы интеграциялық үрдістердің әсері.....	7
А.К. Шарипов, М.Т. Кантуреев Қазақстанның АӨК дамытудың индустриялық-инновациялық механизмі	17
А.Ж. Жолмуханова, А.Ж. Қойтанова Қазақстанның азық-түлік қауіпсіздігі: жағдайы, мәселелері, оны шешу жолдары	23
Б. Бекбенбетова, Ш.У. Ниязбекова, Е.А. Исмагамбет Қазақстан Республикасының азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі АӨК рөлі.....	30
Р.М. Тажибаева Қазақстанның агроөнеркәсіптік кешенінде инновациялық саясатты іске асырудың негізгі бағыттары	38
Г.К. Джолдасбаева, У.С. Есайдар, К.А. Кирдасинова Қазақстан Республикасының астық саласын дамыту.....	45
А. Дарибаева, Ш. Карбетова, Н. Курманкулова Қазақстанның ауыл шаруашылығын әртарапандырудың өзекті мәселелері	54
В.В. Акимов, С.К. Макенова, О.С. Музыка Ауылдық аумақтарды тұрақты дамытуды басқару.....	61
М.А. Асанова, Н.К. Емелина, Н.Г. Козлова Қазақстан Республикасының экологиялық саясатын реттеудегі жобалық басқару.....	66
Н.Е. Дабылтаева, Ғ.Р. Рахымжан «Жасыл» экономика және Қазақстанның агроөнеркәсіптік өндірісінің тұрақты дамуы	72
А.М. Балкибаева, Ж.С. Булхайрова, Б.К. Оразов Аграрлық университеттер жанында кампустарды ұйымдастыру	79
Т.А. Құсайынов Қазақстан Республикасының аграрлық секторындағы кәсіпкерліктің тиімділігіне адам капиталы сипаттамасының әсері	86
С.С. Ыдырыс, Ж.О. Тохаева Аграрлық саладағы инновациялық қызметті басқарудың аймақтық аспектілері	91
Г.Ж. Жумабекова, Б.С. Қорабаев Өңірлік АӨК бәсекеге қабілеттілігін арттыру	98
А.С. Белгібаева, Г.К. Құрманова Ақмола облысының аграрлық секторындағы ұдайы өндіру процесінің ерекшеліктері	105
А.Р. Солтанғазин, М.А. Амирова, Л.И. Кашук Павлодар облысының ауылдық аймақтары: жағдайы мен болашағы....	112
Ж.Қ. Алтайбаева, Ш.Е. Муталляпова, Р.К. Алимханова Инвестициялық қызметті жандандыру негізінде Павлодар аймағында рекреациялық аумақтарды дамыту	121

Проблемы агрорыннка

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ И НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

Основан в октябре 1994 г.

Учредитель -
Казахский НИИ экономики
АПК и развития сельских
территорий

Главный редактор
Г.А. КАЛИЕВ

Заместитель главного
редактора
А.Б. МОЛДАШЕВ

Редакционно-
издательский совет:
Г.У. АКИМБЕКОВА,
Ш.У. АКИМБЕКОВА,
В.В. ГРИГОРУК,
Д.С. ДЖАЙЛОВ
(Кыргызстан),
С.Т. ЖУМАШЕВА,
Г.А. НИКИТИНА,
П.М. ПЕРШУКЕВИЧ
(Россия),
А.И. САБИРОВА,
П.Т. САБЛУК
(Украина),
А.С. САЙГАНОВ
(Беларусь),
С.В. САЛАХОВ
(Азербайджан),
М.И. СИГАРЕВ,
Ж.С. СУНДЕТОВ,
И.Г. УШАЧЕВ
(Россия),
А.П. ШПАК
(Беларусь)

СОДЕРЖАНИЕ

Аграрная политика: механизм реализации

Г.А. Никитина Влияние интеграционных процессов в рамках ЕАЭС на развитие чувствительных отраслей агропромышленного производства Республики Казахстан	7
А.К. Шарипов, М.Т. Кантуреев Индустриально-инновационный механизм развития АПК Казахстана..	17
А.Ж. Жолмуханова, А.Ж. Койтанова Продовольственная безопасность Казахстана: состояние, проблемы, пути решения	23
Б. Бекбенбетова, Ш.У. Ниязбекова, Е.А. Исмагамбет Роль АПК в обеспечении продовольственной безопасности Республики Казахстан	30
Р.М. Тажибаева Основные направления реализации инновационной политики в агропромышленном комплексе Казахстана	38
Г.К. Джолдасбаева, У.С. Есайдар, К.А. Кирдасинова Развитие зерновой отрасли Республики Казахстан.....	45
А. Дарибаева, Ш. Карбетова, Н. Курманкулова Актуальные проблемы диверсификации сельского хозяйства Казахстана	54
В.В. Акимов, С.К. Макенова, О.С. Музыка Управление устойчивым развитием сельских территорий	61
М.А. Асанова, Н.К. Емелина, Н.Г. Козлова Проектное управление в регулировании экологической политики Республики Казахстан.....	66
Н.Е. Дабылтаева, Г.Р. Рахымжан «Зеленая» экономика и устойчивое развитие агропромышленного производства Казахстана.....	72
А.М. Балкибаева, Ж.С. Булхайрова, Б.К. Оразов Организация кампусов при аграрных университетах	79
Т.А. Кусаинов Влияние характеристик человеческого капитала на эффективность предпринимательства в аграрном секторе Республики Казахстан.....	86
С.С. Ыдырыс, Ж.О. Тохаева Региональные аспекты управления инновационной деятельностью в аграрной сфере	91
Г.Ж. Жумабекова, Б.С. Корабаев Повышение конкурентоспособности регионального АПК	98
А.С. Бельгибаева, Г.К. Курманова Особенности воспроизводственного процесса в аграрном секторе Акмолинской области	105
А.Р. Солтангазинов, М.А. Амирова, Л.И. Кашук Сельские регионы Павлодарской области: состояние и перспективы..	112
Ж.К. Алтайбаева, Ш.Е. Муталляпова, Р.К. Алимханова Развитие рекреационных территорий в Павлодарском регионе на основе активизации инвестиционной деятельности	121

Problems of AgriMarket

THEORETICAL AND SCIENTIFIC-PRACTICAL JOURNAL

Founded in October 1994,

Founder -
Kazakh Research Institute of
Economy of AIC and rural
development

Chief Editor
G.A. KALIYEV

Deputy Chief Editor
A.B. MOLDA SHEV

Editorial-Publishing Board:

G.U. AKIMBEKOVA,
SH.U. AKIMBEKOVA,
V.V. GRIGORUK,
D.S. DZHAILOV
(Kyrgyzstan)

S.T. ZHUMASHEVA,
G.A. NIKITINA,
P.M. PERSHUKEVICH
(Russia)

A.I. SABIROVA,
P.T. SABLUK
(Ukraine),

A.S. SAIGANOV
(Belarus)

S.V. SALAKHOV
(Azerbaijan)

M.I. SIGAREV,
J.S. SUNDETOV,
I.G. USHACHEV
(Russia),

A.P. SHPAK
(Belarus)

CONTENT

Agricultural policy: mechanism of implementation

G.A. Nikitina Influence of integration processes in the framework of the EAEU on the development of sensitive sectors of agro-industrial production of the Republic of Kazakhstan.....	7
A.K. Sharipov, M.T. Kantureev Industrial-innovative mechanism of AIC development in Kazakhstan.....	17
A.Zh. Zholmukhanova, A.G. Koitanova Food safety of Kazakhstan: status, problems, ways of solution.....	23
B. Bekbenbetova, Sh.U. Niyazbekova, Y.A. Ismagambet The role of AIC in food security assurance in the Republic of Kazakhstan.....	30
R.M. Tazhibaeva Main directions of implementation of innovative policy in agro-industrial complex of Kazakhstan.....	38
G. Djoldasbekova, U. Yessaidar, K.A. Kirdasinova Development of grain industry of Republic of Kazakhstan	45
A. Daribayeva, Sh. Karbetova, N. Kurmankulova Relevant issues of diversification of agriculture of Kazakhstan	54
V.V. Akimov, S.K. Makenova, O.S. Music Rural territories sustainable development management	61
M. Assanova, N. Yemelina, N. Kozlova Project management in regulation of environmental policy of the Republic of Kazakhstan.....	66
N. Dabyltayeva, G. Rakhymzhan "Green" economy and sustainable development of agro-industrial production of Kazakhstan	72
A. Balkibayeva, Zh. Bulkhairova, B. Orazov Organization of campuses at agricultural university	79
T. Kussaiynov Effect of characteristics of human capital on the effectiveness of entrepreneurship in agrarian sector of the Republic of Kazakhstan	86
S.S. Ydyrys, Zh.O. Tokhayeva Regional aspects of innovative activities management in agricultural sphere.....	91
G.Zh. Zhumabekova, B.S. Korabayev Increasing the competitiveness of regional AIC	98
A.S. Belgibayeva, G.K. Kurmanova Features of the reproduction process in the agrarian sector of the Akmola region	105
A.R. Soltangazinov, M.A. Amirova, L.I. Kashuk Rural regions of Pavlodar region: status and prospects.....	112
Zh. Altaibayeva, Sh. Mutallyapova, R. Alimkhanova Development of recreational territories in Pavlodar region based on the enhancement of investment activities	121

FTAMP 34.35.25
ӨОЖ 504.062.2

**"ЖАСЫЛ" ЭКОНОМИКА ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАННЫҢ АГРОӨНЕРКӘСІПТІК
ӨНДІРІСІНІҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУЫ**

**«ЗЕЛЕНАЯ» ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ
АГРОПРОМЫШЛЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА КАЗАХСТАНА**

**"GREEN" ECONOMY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT
OF AGRO-INDUSTRIAL PRODUCTION OF KAZAKHSTAN**

Н.Е. ДАБЫЛТАЕВА

Э.Ф.К.

Ғ.Р. РАХЫМЖАН

PhD докторанты

Н.Е. ДАБЫЛТАЕВА

К.Э.Н.

Ғ.Р. РАХЫМЖАН

докторант PhD

N. DABYLTAYEVA

C.E.Sc.

G. RAKHUMZHAN

PhD student

*өл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Казакский национальный университет им. аль-Фараби
Kazakh National University named after al-Farabi*

Аңдатпа. Экономикалық есудің дәстүрлі моделінен ұлттық экономикалардың тұрақтылығын айқындайтын жалпы әлемдік тренд ретінде "жасыл" экономикаға көшу көрсетілген. Халықаралық қоғамдастық ресурс үнемдейтін және экологиялық зиянсыз өндірістерге сүйенетін "жасыл" экономикаға көшу жолдарын іздеуге мәжбүр. "Жасыл" экономика бағыты - синтетикалық өнімдерден, түрлі азық қоспаларынан бас тартуды және түсімділікті арттыру үшін органикалық тыңайтқыштарды пайдалануды көздейтін Қазақстанның ауыл шаруашылығындағы органикалық егін шаруашылығы көрсетілген, бұл табиғи ресурстарға зиян келтірмей, халыққа қажетті азық-түлік көлемін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. "Жасыл" экономиканың бағыттары көрсетілген: топырақтың құнарлылығын, өсімдіктер мен жануарлардың денсаулығын басқару, суды тиімді пайдалану, фермаларды механикаландыру. Қазақстандағы БҰҰ даму бағдарламасы Астана қаласында су тұтынуды қысқартуға, электр энергиясын 30%-ға дейін үнемдеуге, өнімділікті 2,5 есе арттыруға мүмкіндік беретін жоғары технологиялық жылыжай кешенін құруға мүмкіндік берді. Қазақстанда қолдану үшін қалдықтарды басқару, судың ластануын және жаңартылатын энергетиканы бақылау бойынша технологияларды әзірлейтін БҰҰҚОАР (БРИКС) мемлекеттерінде, экономикалық ынтымақтастықты ұйымдастыру және дамыту (ЭЫҰД) елдерінде "жасыл" технологиялар тәжірибесі қаралды.

Аннотация. Показан переход от традиционной модели экономического роста к «зеленой» экономике как общемирового тренда, определяющего устойчивость национальных экономик. Международное сообщество вынуждено искать пути перехода к «зеленой» экономике, опирающейся на ресурсосберегающие и экологически безвредные производства. Показано направление «зеленой» экономики - органическое земледелие в сельском хозяйстве Казахстана, предусматривающее отказ от синтетических продуктов, различных кормовых добавок и использование органических удобрений для увеличения урожайности, что позволит обеспечить необходимые объемы продовольствия населению, не принося вред природным ресурсам. Выделены направления «зеленой» экономики: управление плодородием почв, здоровьем растений и животных, эффективное использование воды, механизация ферм. Программа развития ООН в Казахстане позволила создать высокотехнологичный тепличный

Аграрная политика: механизм реализации

Комплекса в г. Астана, позволяющий сократить потребление воды, экономить до 30% электрической энергии, увеличить урожайность в 2,5 раза. Рассмотрен опыт «зелёных» технологий в странах Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР), в государствах БРИКС, разрабатывающих технологии по управлению отходами, контролю за загрязнением воды и возобновляемой энергетикой для применения в Казахстане.

Abstract. The transition from a traditional model of economic growth to "green" economy is shown as a global trend that determines the sustainability of national economies. The international community is forced to search for the transition to "green" economy, which is based on resource-saving and environmentally friendly production. The direction of "green" economy is shown - organic farming in Kazakhstan's agriculture, which assumes the avoiding of synthetic products, various feed additives and the use of organic fertilizers to increase yields, which will ensure the necessary amounts of food to the population without making harm to natural resources. The directions of "green" economy are outlined: soil fertility management, plants and animals health, effective use of water, farm mechanization. The United Nations Development program in Kazakhstan facilitated the creation of a high-tech greenhouse complex in Astana, which allows to reduce water consumption, save up to 30% of electric power, and increase yield by 2.5 times. The experience of "green" technologies in the countries of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), in the BRICS countries which develop waste management technologies, control of water pollution and renewable energy, for the use in Kazakhstan is considered.

Қысқаштық сөздер: "жасыл" экономика, технологиялар, жемшөп қоспалары, органикалық тыңайтқыштар, өнімділік, ресурстар, сапа, жаңартылатын энергетика.

Ключевые слова: «зеленая» экономика, технологии, кормовые добавки, органические удобрения, урожайность, ресурсы, качество, возобновляемая энергетика.

Key words: "green" economy, technologies, feed additives, organic fertilizers, yield capacity, resources, quality, renewable energy.

Кіріспе. Әлемде күтілетін Үшінші индустриялық революцияның нәтижесі Қазақстандағы жасыл экономиканың дамуы болуы мүмкін. Оның қағидаларының бірі – табиғи ресурстардың жаңартылған көзде-ріне көшу, энергияның тиімді бағыттарын енгізу және т.б. Экономикалық өсудің дәстүрлі моделінен «жасыл экономикаға» көшу жеке ұлттық экономикалар ғана емес, бүкіл планета бойынша тұрақтылықтың дамуын анықтайтын бүкіләлемдік үрдіс, ал «жасыл экономиканың» ілгерілеуі – даму-дың негізгі және жалғыз дұрыс жолы.

«Жасыл» өсім – біздің әл-ауқатымызға байланысты болатын табиғи өсімді сақтау және оларға үздіксіз ресурстар мен экожүйелік қызметтерді ұсыну кезінде экономикалық өсу мен дамуды ынталандыруды білдіреді [1]. Бұл үшін жасыл өсім тұрақты дамудың негізін құрайтын және жаңа экономикалық мүмкіндіктердің пайда болуына әкелетін инвестициялық және инновациялық қызметтерді жеделдетуі тиіс [2].

Біріккен Ұлттар Ұйымының (Қоршаған орта бойынша ЮНЕП Бағдарламасы; Азия және Тынық мұхит үшін экономикалық және әлеуметтік комиссия, АТМЭӘК және т.б.), жаһандық «жасыл» өсім Институты (Global Green Growth Institute – GGGI) сияқты халықаралық ұйымдар және тағы басқа-лары

«жасыл» өсім Стратегиясын ілге-рілетуде белсенді рөл атқарады. Басқа сөзбен айтқанда, барлық халықаралық қауымдастықтар объективті түрде «жасыл экономикаға» – ресурс үнемдеуге және экологиялық зиянсыз өндіріске сүйеніп, халықтың әл-ауқатын арттыратын және қоршаған орта үшін тәуекелдерді төмен-дететін экономикаға ауысудың жолдарын іздеуге мәжбүр болады. «Жасыл экономика» – бұл ертеңгі күннің экономикасы, және де ол ХХІ ғасырдың экономикалық даму-ының қозғаушы күші болуы керек.

Зерттеу материалдары мен әдістері.

Алайда, «жасыл экономиканың» тиімділігін бағалауға қатысатын ұйымдар мен ведомстволардың алуан түрлілігі, бірқатар салаларды және басымдықтарды қамтитын, сондай-ақ «жасыл экономика» тұжырымдамасын Рио+20 Конференциясының бағдарламасына ұсынатын ЕБҰД салымының бөлігін және ЕБҰД әзірлеген «жасыл экономикаға» ауысудың Стратегиясын кең ауқымда түсіндіруге әкеледі.

Бразилияда 2012 жылы өткен БҰҰ «Рио+20» тарихи Конференциясынан кейін, әлемдік қоғамдастық өзінің экономикалық даму бағыты бойынша шешім қабылдады. Посткеңестік кеңістікте Қазақстан да алғаш-

қылардың бірі болып жасыл экономиканы жүзеге асыруға кіріседі.

Қазақстанның «Жасыл экономика» Тұжырымдамасын жүзеге асыруы халықтың өмір сүру деңгейі мен сапасын арттырады, энергия шығынын азайту және қайта өңдеуді пайдалану арқылы өнімдерді бәсекеге қабілетті етеді. Жүзеге асырылатын шаралар аймақтағы экологияны жақсартады, су ресурстарының тапшылығын жоюды.

Практикалық қолдану тұрғысынан «жасыл экономиканың» түрлі құралдары пайдаланылады. Мұнда тіпті табиғатты пайдалану және экологиялық қауіпсіздік мәселелері ұлттық саясатта және әлемнің түрлі елдерінің стратегиялық дамуында әртүрлі түсіндіріледі.

Соған қарамастан, Қазақстанда табиғатты пайдаланудың және экологиялық қауіпсіздіктің мәселелері, «жасыл» өсімнің қажеттілігі, оның ішінде ең жоғары деңгейде жиі көтеріледі. Сонымен қатар «жасыл экономика» тұрақты дамуға қол жеткізудің және кедейлікті жоюдың маңызды құралы болып табылатын тезисі негізделеді.

Нәтижелер және оларды талқылау. «Жасыл экономикаға» ауысу әлеует ретінде, сондай-ақ күтілетін әлеуметтік-экономикалық әсер ретінде қамтылатын дербес жоспар түрінде ұсынылған елдің аймақтарында жүргізілетін кешенділікті және өзара байланысты шараларды ұсынады [3].

«Жасыл экономиканың» бағыттарының бірі – ауыл шаруашылығындағы органикалық егіншілік. Осы бағыттың түрін бірінші кезекте, синтетикалық тыңайту өнімдерінен (пестицидтерден), түрлі азықтық қоспалардан, өнімділікті қамтамасыз ету үшін органикалық тыңайтқыштарды пайдаланудан, мәдени өсімдіктерді өсіруден бас тарту деп қарастырады. Ауыл шаруашылығын «көгалдандыру» табиғи ресурстарға зиян келтірместен халықты азық-түлікпен қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Қазақстан келесі бағыттар бойынша әрекет етуді жоспарлайды: топырақ құнарлылығын басқару; суды тиімді пайдалану; өсімдіктер мен жануарлар денсаулығын басқару; фермаларды механикаландыру. Қазақстанда органикалық тағам өндірісі танымал болып келеді. 2015 жылы мемлекет құқықтық, экономикалық, әлеуметтік және ұйымдық негіздерін анықтайтын органикалық егіншілікті қабылдады.

Өз аумағының арқасында Қазақстан органикалық өнімдер өндіруде үлкен әлеуетке ие болады, ол өз кезегінде халықтың тамақтану рационасында микроэлементтерге бай тағамның санын көбейтуге

көмегін тигізеді. Егіншіліктің дәстүрлі тәсілдерімен салыстырғанда органикалық өнімді өсіру ұзақ мерзімді басымдықтарға ие болады. Органикалық егіншілік тағам өнімдері өндірісінің әлеуметтік салдарын ескереді, синтетикалық тыңайтуды, сондай-ақ дәрі-дәрмекті және генетикалық түрлендірілген тұқымдарды пайдалануды болдырмайды [4].

Бұдан басқа органикалық егіншілік және ауыл шаруашылығы экологиялық тұрақты болады, себебі олар топырақ денсаулығын қолдауға бағытталған, ауыспалы егіс сияқты (дақылдарды кезек-тестіру) және интеркроппинг (дақылдарды қатар аралық орналастыру) сияқты техникалар қатарын қолданады. Осындай әдістер топырақтың тозуы мен бүлінуін болдырмауға мүмкіндік береді, ауаны және жер асты суларын пестицидтермен ластамайды, сондай-ақ биоалуантүрлілігін арттырады. Серіктестермен бірлесе отырып, Қазақстандағы БҰҰ Даму Бағдарламасы (БҰҰДБ) Астанада жоғары технологиялық жылыжай кешенін құруды басқарды. Кешен жасанды суару және суды қайта пайдалану технологияларымен, тұман түзу және жарықтандыру жүйелерімен, энергияны үнемдейтін ілмектер мен жылыту жүйелерін қоса алғанда, алты энергиялық тиімді технологиямен жабдықталған. Бұл технологиялар, сонымен қатар өнімділікті шамамен 2,5 есе арттыра отырып, су пайдалануды 40%-ға қысқартуға және электр энергиясын 30%-ға дейін үнемдеуге көмегін тигізді. Осының бәрі осы жылыжай кешенінде өсірілген органикалық өнімнің құнын 15% төмендетуге мүмкіндік берді, яғни тұтынушыларды органикалық тағам өнімдерін сатып алуға ынталандырды.

Біріккен Ұлттардың азық-түлік және ауыл шаруашылық ұйымдары азық-түлік қауіпсіздігі мен органикалық азық-түлік өнімдерін өндіруді Қазақстан үшін басты басымдықтар ретінде айқындайды. Ел үшін бүгінгі күні өндірілген тағамның сапасы және тағамдық құндылығы маңызды болып отыр. Республика халқының тағамдық микроэлементтер тапшылығы мәселесін шешудің тиімді тәсілі жасыл технологиямен үйлескен органикалық тағам өнімдерінің өндірісі болуы мүмкін.

«Ақылды технологияларды» енгізу есебінен Шығыс Қазақстан облысының аграрлық секторын жаңғыртуда жақын 5 жыл ішінде еңбек өнімділігін арттыру және қайта өңделген ауыл шаруашылық өнімдерінің экспортын кем дегенде 2,5 есе арттырып тұруы керек.

Облыста тәжірибелі шаруашылықтардың «Майлы дақылдар» ЖШС, «Ауыл шаруашылық тәжірибелік станциясы» ЖШС және Семейдегі Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеттің ғылыми қызметкерлерінің қатысуымен инновациялық жобалар жүзеге асырылуда. Өсімдік саласында шаруашылықтармен егіс алқаптарын және оларды бүркумен айналысатын 125 агрегатқа орнатылған, спутниктің навигациялық жүйелерді қолданумен нақты ауыл шаруашылығы элементтерін енгізулер басталған. Топырақта макро- және микроэлементтер құрамы бойынша сызбаларын құру мақсатында алқаптарды картографиялау жүргізілуде. Алқаптарда егістіктің жай-күйін және басқа параметрлерді бақылау үшін беріліс құралдары орнатылған және жыртылған жердің барлық ауданына ал-қаптың электронды картасын қалыптастыру бойынша жұмысы 90% жүргізілген, аймақта жалпы электрондық базаны құрумен және «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы бойынша тіркеумен, облыс бюджетінен 12 млн.теңге бөлінген, ауыл шаруашылығы техникасын есептеу жүйесі енгізілуде.

Соңғы жылдары АӨК дамуы егіс алқаптарының құрылымын өртаптапандыруға негізделген, жем-шөп дақылдарының үлестік салмағын ұлғайту арқылы, малды асылдандыру және тұқым шаруа-шылығын дамытуға, сондай-ақ оларды өсірудің жаңа технологиялық әдістерін өзірлеу және таратуға негізделген. Олар мал шаруашылығы үшін азық өндірісін арттырудың және топырақ құнарлылығын қалпына келтірудегі негізгі факторлар болып есептеледі [5].

Жақын болашақта су ресурстарының жетіспеушілігі суармалы егіншіліктің күрделі мәселелерінің бірі болады. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының «жасыл» экономикаға көшу Тұжырымдамасымен ауыл шаруашылығында 2030 жылға 6,7 млрд.куб көлемінде суды үнемдеуді қамтамасыз ету үшін ескерту шараларын қабылдау міндеті: суарудың қазіргі заманғы әдістерін және басқа заманауи су үнемдеу технологияларын енгізу; судың қарқынды дақылдарының біртіндеп азаюына байланысты егіс алқаптарының құрылымын өртаптапандыру – күріш пен мақтаны Балқаш-Алакөл және Арал-Сырдария бассейндерінде оларды су ресурстары тұрғысынан неғұрлым аз талап ететін көкөніс, майлы дақылдарға және жем-шөп дақылдарына ауыстыру; тасымалдау кезінде су шығындарын азайту арқылы қойылған. Демек, бұл тәсілдер алдағы уақытта суарма-

лы егін шаруашылығында «жасыл» технологиялардың негізі болып табылады.

Алматы облысы Балқаш ауданында жемшөп өндірісін және жайылымдық шаруашылықтарда БҰҰДБ бірлесе отырып басқарудың жаңа тәсілдерін іс жүзінде көрсету үшін бірқатар пилоттық жобалар іске асырылды.

«Жасыл» технологияны қолдану арқылы, азырақ ылғал сүйгіш дөңді дақылдар, майлы дақылдар мен жем-шөп дақылдарын егу арқылы күріш ауыспалы егістігінің құрылымын өртаптапандыру» пилоттық жобасы Балқаш ауданының «Өтес» агрофирмасының алқаптарында іске асырылды. Бұл күріш ауыспалы егіс құрылымында күріштің егістік алаңдарының басымдығынан туындады. Бұдан басқа, су сыйымды дақылдар бірнеше онжылдықта бірдей сол орнында тұрақты өсірілді, бұл жердің тозуына және топырақтың жыртылатын қабатында 6-9 тонна/га көміртегі қорының жоғалуына әкелді. Көптеген тозған алқаптар күріш өсіру үшін оларды ары қарай пайдаланудың мүмкін болмауынан қараусыз қалды. Бұл Қапшағай су қоймасынан суару суының жеткізілетін көлемін қысқартуымен бірге күріш шаруашылығының одан өрі тұрақты дамуына елеулі қатер төндірді.

«Өтес» агрофирмасы ірі қара малды бордақылауға мамандандырылған және оларға жоғары сапалы азық керек. Шаруашылықта қабылданған азық дақылдарын егу технологиясы оларды дайындауға мүмкіндік бермеді.

Осы кемшіліктердің орнын толтыру үшін «Өтес» агрофирмасының күріш алқаптарында күрішке қарағанда екі және одан да көп есе аз суды тұтынатын, дөңді-жемдік, майлы және азықтық дақылдар және олардың қоспалары (күріштің суару нормасы 25-30 мың.куб.м/га) «жасыл» жамылғысы астында жоңышқа егісі жүргізілген.

«Жасыл» жабындылар астындағы жоңышқа егістігі дақылдар ретінде пайдаланылған дөңді-жемдік, майлы және азықтық дақылдар тұқымдарының екі және поликомпонентті қоспалары жоғары энергетикалық азықтық қоспаларын тіпті оларды өсіру кезеңінде жасауға мүмкіндік берді. «Жасыл» жамылғысы астындағы жоңышқа егісі азықтық дақылдардың өнімділігін бірден арттыруды және олардың сапасын жақсартуды қамтамасыз етті. Азықтың неғұрлым үлкен жиынтығы 495,0 ц / га арпа, күнбағыс және бұршақ қоспасын кеңінен егу барысында алынған. Көрсетілген егістіктің қалған нұсқаларының өнімділігі, шаруашылықтарда дәстүрлі қолданылатын

арпаның тұтас жамылғысының астында жоңышқа егу технологиясы кезінде 94.5 ц/га қарсы 115.0-175.0 ц/га құрайды. Дақылдар жамылғысына байланысты азықтық бірліктерді жинау тиісінше гектарына 67.3, 28.8-43.8 және 17.1 центнерін құрады.

Жоңышқа көпжылдық өсімдік болып табылады. Осыған орай, фермерлер үшін егіс алқабында алынған жемшөп массасының кірістілігі ғана емес, сондай-ақ өмірдің бірінші жылының соңында жоңышқаның шөп өсімін сақтау маңызды болып табылады. Астықтың, майлы дақылдардың және жемдік дақылдардың кеңінен таралған «жасыл» жабындарын қолдану себілген арпаның тұтас жабындыларымен салыстырғанда жоңышқа өсімдіктерінің ерекше сақталуын қамтамасыз етеді. Егер де арпа мен бұршақтың тұтас жабындыларының егістігінде өсіп-өнудің соңына қарай әр шаршы метрде 165-ке дейін жоңышқа өсімдіктері қалатын болса, онда жабынды дақылдарға байланысты кең қатарлы отырғызу астында 180-220 өсімдіктер сақталады. Бұл жоңышқалардың екінші және кейінгі жылдарында жемшөптің тұрақты шығуын алу үшін сенімді алғышарттар жасайды.

Қазақстанда табиғи жайылым ауданы 187 млн. гектарды құрайды, олар ел аумағының 70%-дан астамын алады және табиғи экожүйелердің экологиялық орнықтылығын қамтамасыз етудің бірегей әлеуеті болып табылады. Осы аймақтың жыл сайынғы жаңарған жемшөп қоры шамамен 25 миллион тонна мал азығының бірлігін құрайды және ол жайылымдық мал шаруашылығын дамыту үшін сенімді алғышарттар жасайды және жаһандық азық-түлік қауіпсіздігінің мәселелерін шешеді.

Қазіргі уақытта республикада ірі асыл тұқымды шаруашылықтармен қатар, көптеген ұсақтауарлы шаруа-фермерлік шаруашылықтар қалыптастырылған, олар Қазақстан үшін маусымдық жайылымдарды кезекпен пайдалануға негізделген дәстүрлі жайылымдық мал шаруашылығын жүргізу жүйесін қолдану жағдайында емес [6]. Нәтижесінде, жайылымдар бақылаусыз пайдаланылады, біртіндеп нашарлайды (өсіресе ауылдың айналасында), бұл ауыл халқының әл-ауқатына теріс әсер етеді. БҰҰДБ Жобасын іске асыру аясында шөлді жайылымдарды тұрақты басқарудың жаңа үлгісі көрсетілген, бұл жайылымдарды теңгерімді қолдануды және жайылымдарды басқаруда ауыл шаруашылығының «жасыл» қағидаларын жүйелі енгізуді қарастырады. География Институтының ғалымдарымен бірлесе отырып жайылымдық

аумақтарды функционалдық аймақтарға бөлу жүргізілді.

ГАЖ (геоақпараттық жүйе) қолданылған картада технологиялар негізгі функционалдық аймақтардың шекаралары және аудандары, жекелеген жайылымдық түрлерінің өнімділігі анықталған. «Тамшы Бұлақ» ЖШС жайылымдарында іске асырылған пилоттық жобада жайылымдарды пайдаланудың ережелері мен режимдері әзірленген.

Сонымен қатар жайылымдардағы ауыл шаруашылығы малдары олардың мал азықтық сыйымдылығына сәйкес қоршаған ортаға зиян келтірмейтіндей ұсталуы тиіс. Бұл үшін пилоттық учаскеде 6406 гектар алаңы бар төртке бөлінген бүлінуге қарсы жайылым айналымы бар, осы учаскені әрқайсысының ауданы 1600 га болатын төрт бөлікке бөлуді ұйымдастыру орынды деп танылды. Бірінші кезекте тозығы жеткен учаскені қоршау ұсынылды және малды жайып бағуды болдырмау, 4800 га ауданында 2-3-4 қораларында көктемгі-жазғы күзгі сызбасы бойынша маусымдық жайылымдарды ұйымдастыру ұсынылған. Қораларды қоршау жұмыстарын жыл сайын 1600 га ауданына жүргізу керек. Сонымен қатар 4 жыл ішінде барлық 6406 га қоршалатын болады.

Осылайша 2020 жылға дейінгі кезеңде жайылым айналымында тек 3 қора ғана болады, және олардың әрқайсысының мал азықтық сыйымдылығы көктем-жаз және күзгі кезеңдерде 520-550 шегіндегі ірі қара мал басын 2 қорада 50, 3-де 60 және 4-ші қорада 65 күн қамап ұстап бағуға мүмкіндік береді. Бүлінуге қарсы жайылым айналымына сәйкес 4 жаздық кезеңде, 1600 гектар ауданымен анықталған қоралардың әрқайсысы «демалыс» жағдайында болады. Осы кезеңде шөлді жағдайларға бейімделген шөптер түрлерінің тұқымдарын ұрықтайтын агроөмөдени-техникалық жұмыстар жүргізіледі. Бұл шаралар мал азығының сыйымдылығын арттыруға және шөлді жайылымдардың өнімді ұзақ өмір сүруін сақтауға мүмкіндік береді. Осы тұрғыдан келешекте гектарына 12 центнерден асатын, оның 900-ден астам ірі қара малдың басын ұстауға болатын 6406 гектарға жуық жайылымдар қалпына келтірілуі мүмкін.

Шөлді жайылымдарда шахтадан және құбырлы ұңғымалардан үзіліссіз су берудің ерекше маңызы бар. Жаздың ыстық айларында суға деген қажеттілік күніне 30-35 куб.м құрайды. Осындай көлемдегі суды бензин немесе дизель сорғысы арқылы көтеру үшін күніне 3000 теңгеден артық шығын жұмсау қажет, бұл фермер үшін өте

қымбат. Бұл мәселені шешу үшін Жобада тереңдігі 8 м, шахта құдығын тазарту және жөндеу жұмыстары жүргізілді, сондай-ақ құдықтан тәулігіне 30 текше метр су көтеру үшін және сыйымдылықтар оның қорларын құру үшін жел диірменін орнатумен малдарды суару үшін құдықтың жанында су құбыры құрылысы орнатылды.

Қазақстандағы «Жасыл экономиканың» дамуы жаңартылатын энергия көздерінің үлесін жалпы энергия тұтыну кезінде 2020 жылға қарай 1%-дан 3%-ға, 2030 жылға қарай 10%-ға және 2050 жылға қарай 50%-ға дейін арттыруға мүмкіндік береді. Елде тіркелген тарифтер мен бірқатар қолдау шаралары енгізілді, оның ішінде желілік байланыс пен салықтық үзілістер де бар. 2017 жылдың жазында Қазақстан еліміздің халықаралық имиджін жақсартуға, инвесторлар мен жоғары технологияларды тартуға талпынған «Болашақтың энергиясы» ұранымен Дүниежүзілік көрмені (ЭКСПО) өткізді.

Қарқынды дамып келе жатқан елдер қатарынан экологиялық технологияларға баса назар аудару соңғы жылдардың үрдісіне айналды. Мысалы, Қытай мен Үндістанда олардың дамуына айтарлықтай қаражат бөлінеді [7,8]. Қытайда 1600-ден астам мемлекеттік инкубаторлар мен ғылыми парктер бар, олардың басым бөлігі экологиялық таза технологияларды дамыту жобаларына қатысады. Осыған байланысты Қытай алты негізгі облыстарда патенттер бойынша, соның ішінде жел энергиясы, биоотын өндірісі және экологиялық таза көмірді пайдалануды қосқанда өлемдегі жетекші орындардың бірін алады.

«Жасыл технологиялардың» басым бөлігі салыстырмалы түрде аз елдерде шоғырланған, мұнда әр түрлі елдер технологиялардың жекелеген немесе басқа түрлеріне маманданған. Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) елдерінде су және ауаның ластануымен, қалдықтарды басқарумен: Австралияда – судың ластануына қарсы күресу үшін, Данияда – жаңартылатын энергия көздері (ең алдымен жел) бойынша, Германияда – ауаның ластануына қарсы күрес, Испанияда – күн энергиясы бойынша күресу технологиясы белсенді дамып келеді. Сондай-ақ БРУИҚОАР (БРИИКС) елдерінде «жасыл технологияларды» өзірлеудің айтарлықтай прогресі байқалады: Бразилия, Ресей, Үндістан, Индонезия, Қытай, Оңтүстік Африка Республикасы қалдықтарды басқару, судың ластануын бақылау және жаңартылатын энергия көздері бойынша технологиялар өзірлеуде.

БҰҰДБ – ауыл шаруашылығы және орман шаруашылықтарының сарапшылары анықтаған басым салалардың әрқайсысында «жасыл» экономикаға өту тұжырымдамасын іске асыру үшін не істеу керек екенін қарастырайық. Мұнда басты міндет – жалпы топырақтың құнарлылығын және экологияны нашарлатпай өндірісті ұлғайту.

Жоғарыда айтылған салалар ұлттық экономиканы дамыту үшін стратегиялық жоспарлау процесіне интеграция тұрғысынан басымдықтар болып табылады. Бұл секторларды жедел дамыту қажеттілігі, экологиялық таза энергетиканы, ауыл шаруашылығындағы жаңа технологияларды және өнеркәсіптегі «жасыл» технологияларды қоса алғанда, ғылыми зерттеудің және технологиялық әзірлемелердің жекелеген ерекше бағыттары шұғыл шешімдерді талап етеді және тұрақты дамуға көшудің бірінші кезеңі ретінде шығады.

«Жасыл экономикаға» көшу, экономиканың, экологиялық және әлеуметтік институттарды басым бағыттарға қайта бағыттауды қамтамасыз ететін ұйымдастыру-экономикалық механизмнің үлгісі қажет. Әлбетте, қазіргі кезде адамның әл-ауқатын арттыруды қамтамасыз ететін, болашақ ұрпақты маңызды экологиялық тәуекелдерге ұшыратпайтын қорларды сақтай отырып, экономикалық модельге көшу қажеттігі туып отыр. Тиімді экологиялық саясат жүргізу және жасыл өсімнің тиімділігін кешенді бағалау үшін «жасыл экономикаға» көшуді қамтамасыз ету тетігінің үлгісін жасау ұсынылады, ол өткізілетін іс-шаралардың деңгейін және бағыныштылығын, олардың ауқымы мен шекараларын және олардың өсерін түсінуге және болжанатын тәуекелдер мен ықтимал жағымсыз өсерлердің (ластанудың, эко-жүйенің тозуының) ықтимал мүмкіндіктері туралы ақпаратты неғұрлым кешенді өңдеуге мүмкіндік береді.

Тиімді экологиялық саясатты бағалауда және жасыл өсімді кешенді бағалауда маңызды кезеңдер: «жасыл» өсімнің экологиялық тиімділігінің басымдық көрсеткіштерін таңдау; олардың көмегімен «жасыл» өсім мақсаттарына жету жолындағы ілгерілеуді көруге мүмкіндік беретін тиімділік деңгейін анықтау; нысаналы көрсеткіштерді белгілеу үшін тиімділік көрсеткіштерді салыстыру; «жасыл өсімнің» негізгі мақсаттарын анықтау (басымдықты көрсеткіштердің нысаналы маңызы) болып табылады.

Ұзақ мерзімді перспективаға «жасыл экономиканы» дамыту үлгісін жасау кезінде «жасыл экономиканың» кейбір бағыттары бойынша статистикалық көрсеткіштердің (халықаралық талаптарға сәйкес), сондай-

ақ жылдар бойыша синхрондалмаған әртүрлі стратегия мен бағдарламалардағы сараланған индикаторлардың болмау себебінен негізгі салалық басымдықтар (секторлар) талдау үшін ұсынылады.

Тұжырымдар. «Жасыл экономиканы» дамытудағы жағдайды модельдеудің негізгі қағидасы келесідей анықталады: жобаланған жүйе модернизацияның мәнін анықтайтын «жасыл» секторлардың негізгі басымдықтарының теңгерімді өзара әрекеттесуін экономикалық даму үшін технологиялық прогресті қамтамасыз ету сияқты және қолайлы қоршаған табиғи ортаны қолдауды (экологиялық қауіпсіздік) қамтамасыз етуі тиіс. «Жасыл экономиканы» дамытудың моделін оның мақсаттарына негізделген ұзақ мерзімді перспективада қолданудың тиімділігі тұрақты дамуға көшудің негізі ретінде экономиканың келесі салалары енгізілген жағдайда, нәтижелерге жету деңгейімен анықталады: энергия (қуаттың тиімділігі); қалдықтарды кәдеге жарату (антропогендік әсерді азайту); «жасыл» технологиялар; экологиялық таза тағам өнімдерін өндіру (органикалық егіншілік); «жасыл» көлік; «жасыл» құрылыс; таза су (су ресурстарын ұтымды пайдалану), орман және оны қорғау [9].

Бұл модель ұзақ мерзімді перспективада «жасыл экономикаға» негізделген тұрақты дамуға көшу кезіндегі экономиканың басым секторларын іске асырудың тиімділігін анықтайды.

Әлемдік қауымдастықта «жасыл экономиканы» дамыту бойынша кейбір тәжірибелер жасақталған. Халықаралық ұйымдар ұсынған және әлемдік экономиканың жаһандану жағдайында, қоршаған ортаға антропогендік әсерін тексеру және реттеу жөніндегі халықаралық келісімдерде пайдаланылатын көп салалы әдіснамалық көзқарастар, Қазақстанның ДСҰ-ға кіруі және т.б. маңызды талдауды талап етеді.

Тұрақты даму және «жасыл экономика» туралы ұсынымдар, оның қалыптасу жолдары түрлі елдерде әртүрлі болады. Көптеген елдер «жасыл экономика» қағидаттарына негізделген дағдарысқа қарсы бағдарламаларды іске асыруға қарамастан, Еуропа елдерінің, Солтүстік Америка елдері, Азия-Тынық мұхит аймағы және ТМД елдерінің болжамдық сипатындағы құжаттарында «жасыл экономиканың» индикаторлары мен көрсеткіштерін айқын-дауға арналған әдістемелік тәсілдер айтарлықтай ерекшеленеді.

«Жасыл экономиканың» негізінде тұрақты даму идеяларын таратудағы табысы және әртүрлі елдердің тұрақты даму

бойынша тәжірибесін жалпылау процесіне белсене қатысуы, әр елдің соның ішінде Қазақстандағы ерекшеліктерін ескере отырып, олардың бейімделуін көздейді. Сонымен бірге, мақсат – тұрақты дамудың үш негізгі бағыты экономикалық өсу, әлеуметтік даму және қоршаған ортаны қорғау арасындағы кешенді тәсілді қамтамасыз ету және нығайту болып қала береді.

Әдебиеттер тізімі

1 Баутин В.М. «Зеленая» экономика как новая парадигма устойчивого развития // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. - 2012. - № 2. - С. 3-4.

2 Родионова И.А., Липина С.А. Зеленая экономика в России: модель и прогнозы развития // Фундаментальные исследования. - 2015. - № 2. - С. 5462-5466.

3 Гельдыева Г.В., Ш. М. Надыров, Г.Н. Нюсупова. Устойчивое развитие природно-хозяйственных систем как основа сбалансированного природопользования республики Казахстан // Региональные исследования. - 2013. - № 3. - С. 107-113.

4 Байзаков С.Б., Муханов М.Н. Зеленый рост как фактор инновационного развития Казахстана // Местное устойчивое развитие. - 2013. - № 7. - С. 8-28.

5 Пахомова Н.В., Рихтер, Г.Б. Малышков Стратегия устойчивого развития и переход к зеленой экономике: обновление приоритетов и механизмов // Вестник Санкт-Петербургского университета. - Сер.5. Экономика. - 2013. - Вып. 4. - С. 35-54.

5 Байзаков С.Б., Муханов М.Н. Зеленый рост как фактор инновационного развития Казахстана // Местное устойчивое развитие. - 2013. - № 7. - С. 8-28.

6 Утепбергенов Ж.К., Жунисов К.Б. Энергетические ресурсы // ҚазЭУ Хабаршысы // Вестник КазЭУ. - 2012. - № 4 (88). - С. 155-158.

7 Gouvea Rau, KassiciehSul, Montoya J. R. Using the quadruple helix to design strategies for the green economy // Technological Forecasting and Social Change. - 2013. - Vol. 80. - No 2. - PP. 221-230.

8 Fava Fabio, Gavriescu Maria. A Special Issue Dedicated to Environmental Biotechnology for the Knowledge-Based BIO and Green Economy // Environmental Engineering and Management. - 2012. - Vol.11. - No10. - PP. 1731-1732.

9 Упушев Е.М. «Зелёная экономика» – будущее развитие Казахстана // Вестник КазЭУ. - 2013. - № 3. - С. 107 -116.

Әдебиеттер тізімі

1 Bautin V.M. «Zelenaja» jekonomika как novaja paradigma ustojchivogo razvitija // Izvestija Timirjazevskoj sel'skohozjajstvennoj akademii. - 2012. - № 2. - S. 3-4.

Аграрная политика: механизм реализации

2 Rodionova I.A., Lipina S.A. Zelenaja jekonomika v Rossii: model' i prognozy razvitija // Fundamental'nye issledovanija. – 2015.- № 2.- Ch.24.-S. 5462-5466.

3 Gel'dyeva G.V., Sh. M. Nadyrov, G.N. Njusupova. Ustojchivoje razvitie prirodno-hozjajstvennyh sistem kak osnova sbalansirovannogo prirodopol'zovanija respubliky Kazahstan // Regional'nye issledovanija.-2013.- №3.- S.107-113.

4 Bajzakov S.B., Muhanov M.N. Zelenyj rost kak faktor innovacionnogo razvitija Kazahstana // Mestnoje ustojchivoje razvitie. - 2013 .- № 7.- S.8- 28.

5 Pahomova N.V., Rihter, G.B. Malyshkov Strategija ustojchivogo razvitija i perehod k zelenoj jekonomike: obnovlenie prioritetov i mehanizmov // Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta.-Ser.5. Jekonomika.-2013.- Vyp.4.-S.35-54.

5 Bajzakov S.B., Muhanov M.N. Zelenyj rost kak faktor innovacionnogo razvitija

Kazahstana // Mestnoje ustojchivoje razvitie. – 2013.- № 7.- S.8- 28.

6 Utepbergenov Zh.K., Zhunisov K.B. Jenergeticheskie resursy // KazJeU Habarshysy //Vestnik KazJeU.- 2012.– № 4(88).- S. 155-158.

7 Gouvea Rau, KassiciehSul, Montoya J. R. Using the quadruple helix to design strategies for the green economy // Technological Forecasting and Social Change. – 2013. – Vol. 80.- No 2. – PP. 221-230.

8 Fava Fabio, Gavrilesco Maria. A Special Issue Dedicated to Environmental Biotechnology for the Knowledge-Based BIO and Green Economy// Environmental Engineering and Management.- 2012.– Vol. 11.- No 10. – PP. 1731-1732.

9 Upushev E.M. «Zeljonaja jekonomika» – budushhee razvitie Kazahstana // Vestnik KazJeU.- 2013.- № 3.-S.107-116.

FTAMP 06.81.00
ӨЖ 339.187

АГРАРЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТТЕР ЖАНЫНДА КАМПУСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

ОРГАНИЗАЦИЯ КАМПУСОВ ПРИ АГРАРНЫХ УНИВЕРСИТЕТАХ

ORGANIZATION OF CAMPUSES AT AGRICULTURAL UNIVERSITY

А.М. БАЛКИБАЕВА

э.ғ.к. доцент

Ж.С. БУЛХАИРОВА

PhD докторы

Б.К. ОРАЗОВ

С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті

А.М. БАЛКИБАЕВА

к.э.н. доцент

Ж.С. БУЛХАИРОВА

доктор PhD

Б.К. ОРАЗОВ

Казахский агротехнический университет им. С. Сейфуллина

A. BALKIBAYEVA

C.E.Sc., Associated Professor

ZH. BULKHAIROVA

PhD

B. ORAZOV

S. Seifullin Kazakh Agrotechnical University

Аңдатпа. Ғылым мен білім саласында қызмет көрсететін елдің аграрлық саласының университеттік кампустарының әр түрлері қарастырылды. Қазақстанның аграрлық университеттерінде ғылыми-практикалық кампустардың ерекшеліктері, орны, ролі қарастырылды. Аграрлық бағыттағы шетел университеттерінің кампустарының қызметі мен модельдері зерттелді. Модель ретінде экономикалық дамыған елдердегі аграрлық жоғары оқу орындарының ғылыми және практикалық қызметінің бағыттары анықталды. Қазақстандық аграрлық университеттермен салыстырғанда АҚШ-та, Қытайда, Германияда, Голландияда,